

Damir Kos, dipl. iur.
sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

POSTUPAK DOKAZIVANJA KRIMINALNOG PORIJEKLA IMOVINSKE KORISTI U PRAKSI HRVATSKIH SUDOVA¹

Imovinska korist pribavljena izvršenjem kaznenog djela jedan je od osnovnih pokretača kriminalne aktivnosti. Prevencija pribavljanja takove imovinske koristi problem je sa kojim se susreću sva moderna zakonodavstva, pa tako i zakonodavstvo Republike Hrvatske. Uz odgovarajuća zakonska rješenja poseban problem predstavlja njihovo oživotvorenje u praksi tj. na koji način sudovi u svojim postupcima utvrđuju postojanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom te sa kojim se realnim problemima susreću. Ovim radom nastoji se prikazati zakonska regulativa u kaznenom zakonodavstvu vezana uz problematiku utvrđenja postojanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom te rezultati takovih utvrđenja.

Problem oduzimanja koristi stečene kaznenim djelom jedno je od temeljnih problema kaznenog zakonodavstva, kako u svijetu tako i kod nas.

Temeljno, može se reći i civilizacijsko je načelo da nitko ne smije zadržati imovinsku korist koja se pribavljena izvršenjem kaznenog djela. Taj institut i to pravilo imanentno je kaznenim zakonodavstvima svih država, pa tako i našem kaznenom zakonodavstvu.

Razlike se pojavljuju u modalitetima kako je reguliran institut oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom. No rezultat svih tih modaliteta trebao bi biti isti tj. da nitko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu izvršenjem kaznenog djela ili jednostavnije rečeno da kazneno djelo ne može biti izvor stjecanja dobiti.

Znatno veći problem pojavljuje se kada se razmotri kakovo je oživotvorenje toga temeljnog principa da nitko ne smije zadržati korist pribavljenu izvršenjem kaznenog djela.

Pribavljanje imovinske koristi jedan je od pokretača kriminalne aktivnosti općenito. To je naročito potencirano u sferi sve razvijenijeg organiziranog kriminaliteta, kojemu je, kako to kaže odrednica njemačke policije stjecanje znatne imovinske koristi u najkraćem vremenu cilj do kojega se dolazi korištenjem suvremenih infrastrukturnih sistema, zajedničkim djelovanjem ljudi koji svjesno i namjerno surađuju u nezakonitim aktivnostima, a sve kroz određeno vremensko razdoblje uz međusobnu podjelu zadataka.

Onemogućavanjem postizanja takovoga cilja, direktno se utiče na gušenje i gašenje takovih skupina koje djeluju na principu grupa organiziranog kriminaliteta.

Kako je problem kriminalnih aktivnosti općenito, a organiziranog kriminaliteta napose interesantan za tranzicijske zemlje, u koje spada i Hrvatska, postavlja se pitanje kakav je pravni postav toga instituta u našem zakonodavstvu i kakova je praksa naših sudova.

---

¹ objavljeno "Policija i sigurnost" br. 3-4/99; UDK:343.341:343.27

U materijalnopravnom zakonodavstvu u čl. 82. reguliran je općeniti princip da "nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom".

Stavak drugi istoga članka predviđa oduzimanje takove koristi "sudskom odlukom kojom se utvrđuje da je kazneno djelo počinjeno"² te regulira dalje kada to oduzimanje nije moguće, da će sud obvezati počinitelja na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti.

Stavak tri i četiri reguliraju mogućnost pod određenim uvjetima, oduzimanja takove koristi kada je ona prenesena na treće osobe, odnosno prava oštećenika i njegov imovinskopravni zahtjev u kaznenom postupku.

Odredbe ZKP-a propisuju postupanje, kako slijedi, radi provođenja materijalnopravne odredbe o oduzimanju imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom.

O obveznosti primjene ovoga instituta govori čl. 464. ZKP-a kada sudu daje u obvezu i to po službenoj dužnosti³, utvrđivanja postojanja imovinske koristi postignute izvršenjem kaznenog djela. Sud je, prema zakonskim odredbama, dužan prikupljati dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje takove koristi. Kakova je međutim realna praksa sudova u primjeni ovakvih odredaba, ovaj rad prikazati će kasnije.

Posebno je predviđena situacija kada imovinska korist premašuje imovinsko pravni zahtjev oštećenika.

Samo provođenje instituta oduzimanja imovinske koristi moguće je provesti kako u odnosu na samog počinitelja kaznenog djela, tako i kada je ta korist prenesena na treću osobu pa i kada je ta treća osoba pravna osoba, ne praveći više razliku kako je to činio raniji zakon da li se radi o bliskim srodnicima ili ne⁴. Zakon regulira njihov status u kaznenom postupku te kakova su njihova prava i obveze.

Zbog mogućih manipulacija, otuđenja radi težeg dokazivanja ili naprosto osiguranja, sud je ovlašten i to po službenoj dužnosti prema odredbama koje važe za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja, u kojem slučaju se primjenjuje odredba čl. 136 ZKP-a⁵.

---

² Problem je u situaciji kada je počinitelj ostvario objektivna obilježja kaznenog djela, ali radi se o nebrojivoj osobi kod koje je izostala subjektivna komponenta, pa se shodno tome i ne može govoriti o odluci kojom se utvrđuje da je počinitelj počinio kazneno djelo koje je predmet optužbe, a kako to zahtjeva čl. 468 ZKP-a. Sudovi u tim slučajevima donose presude kojima *utvrđuju ostvarenje objektivnih obilježja kaznenog djela*.

Sudska praksa, međutim, u tome dijelu trebala bi biti tumačena šire i omogućiti primjenu instituta oduzimanja takove protupravne imovinske koristi i od osobe kod koje je utvrđeno samo počinjenje objektivnih obilježja kaznenog djela, a ne i njegova krivnja (koja zbog izostanka subjektivne komponente izostaje).

Slična situacija je i u slučaju kada je počinitelj kaznenog djela maloljetnik kojemu sud rješenjem izriče odgojnu mjeru. Naime, u tome slučaju zakon izričekom predviđa u čl. 85 st. 3 ZOSM da se maloljetnik ne oglašava krivim za kazneno djelo stavljeno mu na teret. Upravo ova paralela, kao i poštovanje općih načela kaznenog zakonodavstva omogućavaju takovo šire tumačenje ove odredbe.

³ Ova odredba unekoliko ukazuje se suprotstavljenom općem duhu novog kaznenog zakonodavstva u kome je došlo do znatnog jačanja akuzatorskog načela te do značajnog slabljenja uloge suda i njegovog samostalnog postupanja bez prijedloga stranaka. Naime, dok je u ostalom dijelu, uz poštovanje načela presumpcije nevinosti, osnovna inicijativa na strani samih stranaka, i to prvenstveno državnog odvjetnika koji treba dokazati krivnju optuženiku, u odnosu na protupravnu imovinsku korist primarna aktivnost, shodno odredbi čl. 464 ZKP-a, je na strani suda.

⁴ Ovakovo zakonsko rješenje može imati direktnog odraza na situaciju kada osoba za koju postoji osnovana sumnja da je počinjenjem kaznenog djela stekla protupravnu imovinsku korist premine prije utvrđenja počinjenja kaznenog djela te shodno tome oduzimanje imovinske koristi te takova korist prijeđe na nasljednike, o čemu će biti govora kasnije.

⁵ Ovo pravo da zatraži privremene mjere osiguranja shodno odredbama koje važe za ovršni zakon ovim člankom dato je i neposredno sudu po službenoj dužnosti, premda tekst zakona upućuje dalje na osobe ovlaštene na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva, a u odnosu na državnu imovinu to bi bilo Državno pravobraniteljstvo. Problem je međutim što sud takovo postupanje po službenoj dužnosti može poduzeti, kako to zakon izričito kaže, "kada dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi". Takovo utvrđenje sud

Poštujući načelo ekonomičnosti te imajući u vidu da je često puta utvrđivanje točne visine imovinske koristi skopčano sa nerazmjernim teškoćama ili dovodi do odugovlačenja postupka, sud je ovlašten takovu visinu koristi odmjeriti prema slobodnoj ocjeni.

Što se tiče samog izricanja ove mjere, ono je moguće samo u sudskoj "odluci (presuda i rješenje) kojom se utvrđuje da je okrivljenik počinio kazneno djelo"⁶ i u samoj izreci odluke mora biti određeno navedeno koji se to predmet odnosno novčani iznos oduzima.

Sva ranije prikazana rješenja govore o postupanju suda u situacijama kada sudskom odlukom utvrđenje počinjenje kaznenog djela koje je rezultiralo postizanjem protupravno stečene imovinske koristi koja se shodno ranije citiranim zakonskim rješenjima valja oduzeti.

Međutim, čest je slučaj da se financijske transakcije sredstvima koja u svojoj biti (što bi kasnije bilo utvrđeno sudskom odlukom i njome oduzeto) predstavljaju bilo dobit ostvarenu kaznenim djelom, bilo da sama transakcija predstavlja kazneno djelo ili da služi prikrivanju kaznenog djela. U tim situacijama kazneni postupak još ne teče pa valja vidjeti kakova su zakonska rješenja za takove situacije.

U pravilu osnovna aktivnost, kako u svim drugim slučajevima, pa tako i u ovakvima valja se očekivati inicijalno od redarstvenih vlasti⁷.

Kako bi se radilo o izvjesnim ustavnim ograničenjima raspolaganja sa imovinom koja je formalnopravno nečije vlasništvo, to naše pozitivno zakonodavstvo za takova, makar i privremena ograničenja raspolaganja imovinom, člankom 219. ZKP-a ovlašćuje sud tj. istražnog suca.

Ova odredba u st. 3. predviđa da istražnu sudac može "zatražiti od banke da mu dostavi podatke o bankovnim računima okrivljenika ili druge osobe protiv koje se vodi postupak za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom"⁸.

U nastavku ističe se da se takav zahtjev može postaviti i prije pokretanja istrage pod uvjetom da postoji sumnja da se radi o sredstvima koja su pribavljena počinjenjem određene kategorije kaznenih djela⁹.

Zakon daje odgovore i u slučaju uskrate davanja takovih podataka, no u ovome radu mislim da je interesantno prikazati zakonske mogućnosti prije pokretanja kaznenog postupka

---

postizhe tek konačnom odlukom o krivnji, pa je stoga teško predvidjeti u kojim situacijama bi to sud bio siguran prije donošenja odluke o krivnji da je siguran kako "kada dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi". Nalazim da bi primjereniji tekst zakona bio *kada postoji osnovana sumnja da dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi*.

Kako je očigledno i intencija zakonodavca bila takova to bi u praksi hrvatskih sudova na taj način valjalo i tumačiti ovu odredbu, jer u protivnom ona postaje besmislena, jer odlukom o krivnji odlučuje se i o oduzimanju imovinske koristi te više nema razloga za privremene mjere osiguranja prema odredbi čl. 467 ZKP-a.

⁶ Već sam tekst zakona sili sud na tumačenje kada govori o "odluci kojom se utvrđuje da je okrivljenik počinio kazneno djelo....", a u zagradu stavlja "presuda i rješenje". Jasno je da se nekoga proglašava krivim samo u presudi. Međutim, postoje i odluke u kaznenom postupku koje se nazivaju rješenjem, a suštinski odlučuju o nečijoj krivnji - takav slučaj je kod maloljetnika kojima se izriče odgojna mjera. Mišljenja sam da bi (što je ranije objašnjeno) ovaj institut morao biti primjenjiv i kada radnje kaznenog djela počini neubrojiva osoba.

⁷ Premda se govori samo o redarstvenim vlastima nalazim da bi u kategoriju ovih osoba spadala i financijska policija premda Financijska policija izrijekom nije uvrštena u pojam redarstvenih vlasti u smislu čl. 170 st. 3 ZKP-a.

⁸ Drugi dio ove rečenice odnosi se na situacije kada je počinitelj kaznenog djela koji je pribavio protupravnu imovinsku korist takovu korist prenio na druge osobe te u sklopu vođenja kaznenog postupka protiv osnovnog počinitelja vodi se postupak i protiv takove druge osobe za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom počinitelja kaznenog djela.

⁹ Radi se o kaznenim djelima trgovine opojnim drogama ili sudjelovanju u kaznenom djelu koje je počinila grupa ili zločinačka organizacija za koja zakon predviđa kaznu zatvora preko tri godine.

radi sigurnog preveniranja otuđenja takovih sredstava i time realnog prikrivanja tragova te stvarnog onemogućavanja provođenja mjere oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom.

Slijedeći logiku ZKP-a nalazim da bi i u ovome slučaju, a kada kazneni postupak još nije započeo te nema postupanja suda po službenoj dužnosti, inicijativu za postupke istražnog suca trebalo tražiti prvenstveno u aktivnosti državnog odvjetnika. Njegova aktivnost valjala bi biti inicirana postupanjem redarstvenih vlasti koji inače u redovnom tijeku stvari uobičajeno prvi otkrio navodno počinjenje kaznenog djela. Pitanje je za budućnost što ukoliko bi taj "lanac prijenosa informacije" prije očekivane radnje istražnog suca bio predug i spor tada je za očekivati da i redarstvene vlasti imaju pravo obratiti se direktno istražnom sucu, no tada bi odgovori istražnog suca bili manje formalni negoli kada njegove odluke traži državni odvjetnik¹⁰.

Gdje je uporište za takovo tumačenje?

Prvenstveno valja istaći da postupanje istražnog suca shodno odredbama čl. 219. ZKP-a spada u glavu koja govori o istražnim radnjama privremenog oduzimanja predmeta. Prema tome radi se o redovno reguliranoj materiji u situacijama kada se vodi istražni postupak.

Međutim, ZKP- poznaje i situacije kada je potrebno žurno postupati, pa i sa ciljem tek otkrivanja kaznenog djela ili počinitelja i stoga daje posebne odrednice za postupanje u predistražnom postupku regulirajući hitne istražne radnje u čl. 184. do 186..

Ove odredbe svaka za sebe razrađuje postupanje redarstvenih vlasti (čl. 184.), državnog odvjetnika (čl. 185.) i istražnog suca (čl. 186.).

Upravo u tim odredbama treba tražiti odgovore na ranije istaknuto pitanje o takovom privremenom ograničenju raspolaganja sredstvima za koja postoji osnovana sumnja da su rezultat nečije kriminalne aktivnosti.

Točno je da ZKP daje pravo redarstvenim vlastima i prije pokretanja istrage privremeno oduzimanje predmeta. Međutim to oduzimanje ograničava samo na čl. 218. ZKP-a (dali je opravdano ovo ograničenje drugo je pitanje). Realno je za razmisliti da li je moguće u budućim zakonskim postavkama ovu ovlast, naravno uz zakonsko ograničenje vremenskog trajanja na npr. 6 sati, to pravo proširiti i na čl. 219. ZKP-a.

No, ova problematika je tek za razmatranje, ali pogledajmo što nam zakon nudi sada kao realnost.

Redarstvene vlasti za rješavanje ove problematike, uz konkretna zakonska rješenja, morale bi biti daleko bolje i operativnije povezane sa državnim odvjetništvom i tada bi u slučaju uočavanja i prepoznavanja sumnjivih financijskih sredstava i moguće financijske transakcije njima imale o tome bez odlaganja izvijestiti državnog odvjetnika kako bi on poduzeo odgovarajuće radnje.

Na temelju takove obavijesti državni odvjetnik bi imao mogućnost shodno čl. 185. ZKP-a zatražiti poduzimanje istražne radnje i od redarstvenih vlasti (ako bi to s obzirom na okolnosti slučaja bilo svrhovito poduzeti i prije pokretanja istrage). Tu bi naravno spadala i financijska policija u čijoj je prvenstvenoj nadležnosti praćenje financijskih transakcija i kojima je ta problematika najbliža¹¹.

¹⁰Ovo razmišljanje za sada predstavlja viđenje mogućeg rješavanja ovoga problema u budućnosti, obzirom da pozitivno zakonodavstvo takova rješenja za postupanje prema ograničenju raspolaganja financijskim sredstvima i transakcijama njima ne poznaje, već se ograničava samo na postupanje državnog odvjetnika i kasnije po njegovom traženju istražnog suca.

¹¹ čl. 11 Zakona o financijskoj policiji :

Postupci prema čl. 219. ZKP-a regulirani su u ZKP-u, kako je ranije navedeno u kategoriji istražnih radnji u pododjeljku privremenog oduzimanja predmeta, pa prema tome takova aktivnost kako državnog odvjetnika tako i redarstvenih vlasti i financijske policije, odnosno suda bila bi u skladu sa zakonskim postavkama te bi ispoštovao zakon da se samo sudskom odlukom može, makar i privremeno ograničiti nečija ustavno pravna kategorija vlasništva.

Da bi se takovim radnjama dao nedvojbena procesni značaj (kako je to riješeno u drugim slučajevima) državni odvjetnik morao bi primijeniti drugu rečenicu čl. 185. i poduzimanje istražne radnje zatražiti od istražnog suca, kada bi u slučaju neslaganja konačno o tome odlučivalo vijeće.

Pogledajmo sada kakovi su rezultati ovakve pravne regulative u praktičnoj primjeni pred sudovima u kaznenom postupku?

Za potrebe ovoga rada predmet razmatranja bilo je realno postupanje Županijskog suda u Zagrebu.

Pregledom pravomoćno okončanih spisa pred Županijskim sudom u Zagrebu u razdoblju od 1994. godine do 1. rujna 1999. godine, dobiva se uvid da mjera oduzimanja imovinske koristi dolazi relativno rijetko u primjenu.

Ovo može biti rezultat bilo strukture kriminaliteta koji se presuđuje (što međutim nije slučaj obzirom na značajan broj kaznenih djela u kojima je donesena pravomoćna presuda pred Županijskim sudom u Zagrebu a imaju u svojoj osnovi bilo kao obilježje djela, bilo kao motiv za izvršenje kaznenog djela pribavljanje imovinske koristi), bilo neprimjene ovoga instituta premda zakon nalaže njegovu obvezatnu primjenu ili rezultat činjenice da sami oštećenici postavljaju odštetne zahtjeve, a imovinska korist ne prelazi iznose odštetnih zahtjeva, pa se nema što oduzimati kao protupravno pribavljena imovinska korist.

Za napomenuti je da je u promatranom razdoblju, u svega 18 kaznenih predmeta izrečena mjera oduzimanja imovinske koristi.

U najvećem broju slučajeva i to 13 slučajeva radilo se o kaznenim postupcima vezanim uz zlouporabu opojnih droga, dok u preostalom dijelu kaznenih postupaka u jednom slučaju radilo se o kaznenom djelu prevare, u 3 slučajeva o kaznenim djelima razbojništva, dok se u jednom slučaju radilo o kaznenom djelu krivotvorenja novca.

- Kaznena djela razbojništva i prijevare

U slučajevima kaznenih postupaka za kazneno djelo razbojništva i prevare radi se o situacijama u kojima je u tijeku postupka nedvojbena utvrđeno koliki iznos novca je optuženik otuđio, a kako oštećenici nisu postavili imovinsko pravni zahtjev to je sud shodno načelu da nitko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu kaznenim djelom tako utvrđeni iznos pribavljene imovinske koristi i oduzeo. U odnosu na ova kaznena djela nije se postavljao problem posebnog dokazivanja i posebne aktivnosti suda oko dokazivanja iznosa protupravno stečene imovinske koristi.

Međutim, u strukturi ovih kaznenih djela pojavio se jedan specifičan problem a koji može biti i te kako višeznačno interesantan. Naime, nakon izricanja prvostupanjske presude u

---

"Ako financijska policija u postupku kontrole utvrdi radnje koje imaju obilježje krivičnog djela ili privrednog prijestupa podnijet će prijavu nadležnom javnom tužiteljstvu.

Postupak iz stavka 1. ovoga članka pokreće se prijavom rukovoditelja Centralne službe ili postaje financijske policije, odnosno druge za to ovlaštene osobe.

Financijska policija provodi istražne radnje po nalogu javnog tužitelja u slučajevima kada se radi o radnjama koje imaju obilježja krivičnih djela u svezi s člankom 5. ovoga Zakona. Nakon podnošenja zahtjeva za istragu ili optužnog akta, nalog može dati i nadležni sud."

jednom od kaznenih predmeta u kojem je izrečena i mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, počinitelj ovoga djela prije pravomoćnosti tj. prije donošenja odluke u drugom stupnju je preminuo pa je shodno tome u drugom stupnju prvostupajnska osuđujuća presuda preinačena na način da je kazneni postupak obustavljen.

Premda se u konkretnoj situaciji radilo o malom novčanom iznosu (120 kn), ovaj problem može biti vrlo interesantan osobito u situacijama pribavljanja znatne imovinske koristi pri izvršenju kaznenih djela u strukturi organiziranog kriminaliteta.

Zakonodavac za ovakovu situaciju u kaznenom zakonodavstvu ne daje odgovor obzirom da izričiti navod kako je takvo oduzimanje moguće provesti jedino presudom kojom se utvrđuje da bi okrivljenik počinio kazneno djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret.

Gdje i na koji način tražiti odgovore na ovo pitanje, imajući u vidu mogućnost oduzimanja takove imovinske koristi i kada ona pređe na treće osobe (važna razlika u odnosu na ranije zakonodavstvo obzirom na bliske srodnike¹²), a što je slučaj kada se desi smrt – trenutkom koje smrti cjelokupna imovina preminule osobe postaje ostavinska masa a njeni suvlasnici svi njegovi nasljednici koji u tom slučaju predstavljaju upravo te treće osobe na koje je imovina prešla, treba tražiti u odredbama nasljednog prava odnosno šire građanskog prava.

Eventualnu mogućnost za to nalazimo u odredbama kaznenog zakona koji predviđa oduzimanje imovinske koristi koja je ostvarena kaznenim djelom što predstavlja opći postulat.

Kako je osoba koja je izvorno počinila kazneno djelo i ostvarila tu imovinsku korist preminula, to više ne postoji mogućnost vođenja kaznenog postupka protiv takove osobe niti mogućnost da se takovo izricanje oduzimanja imovinske koristi obavi u presudi kojom se isti proglašava krivim.

Upravo stoga u takovoj situaciji državni pravobranitelj kao zaštitnik imovinskih interesa države mogao bi eventualno osporiti pravo nasljednicima za nasljeđivanje takove imovine koja je rezultat kaznenog djela, a zatim tijekom parničnog postupka dokazivati da je ostavinska masa u cijelosti ili djelomično rezultat počinjenog kaznenog djela pa da prema tome istu valja shodno odredbama materijalnog kaznenog zakonodavstva izdvojiti iz ostavinske mase te da kao takova pripada sredstvima proračuna¹³.

Jasno je da ovakovo rješenje može otvoriti niz problema i nedoumica, no zasigurno država je dužna nešto poduzeti da počinjenje kaznenog djela ne bude izvor stjecanja materijalne dobiti bilo samom počinitelju kaznenog djela ili njegovim nasljednicima. U tom slučaju institut oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom provodio bi se kroz civilno pravni aspekt. To bi bila još jedna dodirna točka ovog kaznenog pravnog instituta sa odredbama civilno pravne regulative¹⁴.

---

¹² Prema čl. 80 st. 2 OKZRH *kad je imovinska korist prenesena na bliske srodnike, oduzet će se od njih ako ne dokažu da su kao naknadu dali punu vrijednost*. Novi KZ u čl. 82 nije preuzeo taj dio odredbe OKZRH, što znači da KZ ne propisuje nikakav poseban režim u odnosu na oduzimanje imovinske koristi od bliskih srodnika počinitelja te za njih sada važi opći princip i oni ulaze u krug *trećih osoba* iz čl. 82 st. 3 KZ.

¹³ U takovom eventualnom parničnom postupku državni pravobranitelj bio bi dužan dokazati da su nasljednici prema okolnostima znali ili mogli i bili dužni znati da su vrijednosti koje predstavljaju ostavinsku masu u cijelosti ili djelomično vrijednosti ostvarene kaznenim djelom.

Jasno je da ovakovo razmišljanje je podložno kritici međutim uz konkretnu zakonsku regulativu isto predstavlja jedinu mogućnost za rješavanje ovoga problema.

¹⁴ Prva takova situacija je slučaj kada je izrečeno u kaznenom postupku oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom te kada se na tu kazneno pravnu mjeru ne primjenjuju odredbe zastare kako ih predviđa kazneno zakonodavstvo, već se primjenjuju odredbe zastare prema pravnoj regulativi građanskog prava zastarijevanja tražbina proizašlih iz sudske presude.

- Kazneno djelo krivotvorenja novca

U odnosu na kazneno djelo krivotvorenja novca u kojem slučaju je također izrečena mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, sud je provodio dokaze u cilju utvrđivanja opstojnosti samog kaznenog djela. Naime, u konkretnom slučaju do hvatanja počinitelja došlo je na način da je isti krivotvorene novčanice u većim apoenima "plasirao" u trgovinama kupujući artikle manje vrijednosti te je na taj način stjecao u razlici iznosa cijene koju je plaćao i krivotvorene novčanice koju je davao, novac koji nije krivotvoren, a što konkretno predstavlja protupravnu imovinsku korist pribavljenu kaznenim djelom.

U konkretnom slučaju nedvojbeno je utvrđeno takvo njegovo postupanje u određenom broju slučajeva sa točno utvrđenim (putem svjedoka i blanketa računa) iznosima te stoga za sud nije bilo naročite teškoće oko utvrđivanja točnog iznosa koji je potrebno od takovog počinitelja kaznenog djela oduzeti kao imovinsku korist pribavljenu izvršenjem kaznenog djela.

- Kazneno djelo zlouporabe opojnih droga

Kako je već ranije navedeno najveći broj (13) kaznenih predmeta u kojima je došlo do oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom predstavljaju kazneni postupci prema počiniteljima kaznenih djela zlouporabe opojnih droga.

Analizirajući ova kaznena djela utvrđeno je da je 9 počinitelja ovih kaznenih djela počinilo samo kazneno djelo time da su prodali određenu količinu opojne droge. Od ovih počinitelja oduzeta je imovinska korist upravo u iznosu koji su dobili takovom prodajom.

U odnosu na ostala 4 počinitelja kaznenog djela zlouporabe opojnih droga radilo se o situacijama kada su isti bili teklići tj. samo kazneno djelo počinili su prijenosom tvari ili preparata koji su propisom proglašeni opojnom drogom pa su za takovu svoju aktivnost dobili određeni iznos nagrade.

U odnosu na dokazivanje pribavljene protupravne imovinske koristi kod ovih kaznenih djela kako je ranije navedeno u 9 slučajeva gdje su počinitelji vršili kazneno djelo samom prodajom, u 6 slučajeva prema iskazima svjedoka (kupaca) te zabilješkama na blokovima počinitelja (koji su čitani tijekom dokaznog postupka), nedvojbeno je utvrđeno točan broj individualnih prodaja i individualnih cijena pa je shodno tome na takav način zbrajanjem nedvojbeno utvrđen i iznos pribavljanja protupravne imovinske koristi.

U odnosu na preostala 3 slučaja utvrđeno je da su počinitelji ovog kaznenog djela vršili višekratne prodaje opojne droge, ali sud nije mogao utvrditi točan broj takvih prodaja niti točne iznose za svaku pojedinu prodaju. U tim situacijama sud je pribjegavao primjeni instituta utvrđenja pribavljene imovinske koristi prema slobodnoj ocjeni kako to predviđa odredba čl. 466. ZKP-a.

Međutim, i u tom dijelu sud se ograničio samo na utvrđenje da li novac koji je oduzet uz potvrdu o oduzimanju predmeta po djelatnicima policije, predstavlja takovu protupravnu imovinsku korist, ili je isti novac pribavljen na zakonit način ne upuštajući se u utvrđenja ukupnog imovnog statusa okrivljenika.

U tom dijelu sud je putem svjedoka utvrđivao što predstavlja cijenu jednokratne prodaje opojne droge na narko tržištu te također putem svjedoka provjeravao navode obrane optuženika da bi novac koji je od njega privremeno oduzet poticao iz zakonitih osnova. U ovim slučajevima sud je utvrdio da počinitelji ovih djela nemaju zakoniti izvor prihoda, a prema utvrđenoj cijeni jednokratne prodaje te najmanjem broju izvršenih prodaje (za koje je

proglašen krivim kao za jedno produženo kazneno djelo) da novac koji je od njih privremeno oduzet ulazi u kvotu mogućeg iznosa dobivenog od takovih prodaja¹⁵.

Sud se, međutim, i u toj situaciji zadovoljio samo sa utvrđivanjem da li novac koji je pronađen kod okrivljenika je rezultat kaznenog djela ili ne te se nije upuštao u ukupno utvrđivanje pribavljene protupravne imovinske koristi obzirom da nije na nedvojben način utvrdio točan broj individualnih prodaja te točnu cijenu svake individualne prodaje.

U odnosu na slučajeve kada su počinitelji kaznenih djela bili samo teklići tj. vrši prijenos opojne droge i za takovu aktivnost dobili nagradu, također radilo se o novčanim iznosima koji su od počinitelja kaznenih djela oduzeti privremenim oduzimanjem po djelatnicima policije. Radilo se o iznosima koji višekratno nadmašuju zakonske izvore prihoda ovih osoba (nezaposlena osoba bez stalnog mjesta prebivališta posjeduje iznos od 2000 DM). U takovoj situaciji sud je u kontekstu ostalih provedenih dokaza našao nedvojbeno utvrđenim da takovi novčani iznosi predstavljaju nagradu za izvršeno kazneno djelo te je shodno tome i donio odluku o oduzimanju takovih iznosa kao iznosa imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela.

Što naposljetku možemo zaključiti iz ovakve normativne regulative i analize konkretnog postupanja suda u postupcima dokazivanja kriminalnog porijekla imovinske koristi?

Prema sumarnom prikazu normativne regulative koja je data u ovom izlaganju jasno je da je sud u obvezi i to po službenoj dužnosti utvrditi da li je izvršenjem kaznenog djela počinitelj pribavio kakovu imovinsku korist. Iz broja slučajeva kada je pravomoćno ta mjera oduzimanja imovinske koristi izrečena jasnim je vidljivo da sud (očigledno u nastojanju što bržeg okončanja kaznenog postupka) ne posvećuje dovoljno svoje aktivnosti na utvrđenje postojanja protupravno pribavljene imovinske koristi i to napose u situacijama kada takova imovinska korist ne ulazi u obilježja kaznenog djela.

Također za napomenuti je da što se tiče aktivnosti drugih sudionika u postupku, jedino oštećenik je onaj koji je prema stanju u spisima pokazivao aktivnosti s ciljem utvrđenja pribavljene imovinske koristi izvršenjem kaznenog djela. Na strani državnog odvjetnika aktivnost se iscrpljuje jedino u situacijama kada imovinska korist ulazi u obilježja kaznenog djela te je stoga i relevantno njeno točno utvrđenje. Njegova aktivnost međutim izostaje u situacijama kada bi utvrđenje imovinske koristi koje ne ulazi u obilježja kaznenog djela, bila od i te kakovog značaja za utvrđivanje kriminalne količine ponašanja počinitelja

---

¹⁵ Za napomenuti je da u značajnom broju kaznenih predmeta vezanih uz zlouporabu opojnih droga djelatnici policije uz potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta oduzimaju i stanovite novčane iznose. Takovi počinitelji u pravilu bivaju optuženi za višekratne prodaje, no kada im biva dokazano samo određeno postupanje ili samo jedna prodaja, za sud ne postoji mogućnost da se od istih taj novac oduzme kao novac pribavljen izvršenjem kaznenog djela obzirom da ne postoji nedvojbeno utvrđenje da je upravo taj novac rezultat njihove kriminalne aktivnosti.

Uz kogentnu odredbu zakona da se od počinitelja može oduzeti protupravna imovinska korist samo onda kada ona nedvojbeno predstavlja rezultat izvršenja kaznenog djela za koje je isti proglašen krivim, često puta imovina koja znatno premašuje legalne izvore prihoda takovog počinitelja kaznenog djela ostaje njemu u posjedu i vlasništvu, obzirom da i u ovom dijelu teret dokaza da je imovina rezultat kaznenog djela je na strani optužbe odnosno u obvezi suda da po službenoj dužnosti dokaže da bi ista bila rezultat kaznenog djela.

Da li bi ovu problematiku bilo uputno rješavati kroz fiskalne zakone te eventualno obvezu samog vlasnika imovine da dokazuje njenu zakonitost (ako postoji osnovana sumnja da je imovina pribavljena na nezakonit način) u svakom slučaju je za razmotriti. Međutim, takova utvrđenja bila bi moguće provoditi u nekom drugom postupku a ni u kojem slučaju prema odredbama kaznenog zakonodavstva koje kao najviši postulat poznaje presumpciju nevinosti optuženika pa shodno tome i pretpostavku da imovina koju posjeduje je rezultat njegovog rada a ne izvršenja kaznenog djela (što u koliko je slučaj mora biti dokazano sudskom odlukom).

kaznenog djela, a što ima direktnog odraza na odluku o kazneno pravnoj sankciji, te shodno tome i ina odluku o oduzimanju takove imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom.

Također, pokušao sam pronaći i odluke istražnog suca kojima rješava o poduzimanju istražnih radnji po traženju državnog odvjetnika shodno odredbama čl. 219. ZKP-a, međutim takovih odluka u promatranom razdoblju nisam pronašao.

Iz svega izloženog može se zaključiti da normativna regulativa za oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, premda manjkava ipak postoji. Također, ispravnim tumačenjem zakona, uz odgovarajuću procesnu aktivnost svih procesnih subjekata bilo bi moguće i uz takovu zakonsku regulativu postići veći učinak kako u privremenom ograničavanu raspolaganja sredstvima za koja postoji osnovana sumnja da su rezultat nečije kriminalne aktivnosti takao i u situacijama kada je sudskom odlukom nečija kriminalna aktivnost nedvojbeno utvrđena a rezultat te aktivnost je pribavljanje protupravne imovinske koristi.

U svakom slučaju bilo bi potrebno u budućnosti bolje normativno razraditi situacije kada imovinska korist za koju postoji osnovana sumnja da je rezultat kaznenog djela, uslijed smrti eventualnog počinitelja kaznenog djela, prelazi na njegove nasljednike.

Također, nalazim potrebnim i ukazati na nužnost bolje normativne regulative koja bi dala uporište za postupanje državnim organima (možda ne samo sudovima) u situacijama kada imovinski status neke osobe znatno nadmašuje njegove prihode koje prijavljuje u svoj poreznoj prijavi. Taj nesklad u ovome trenutku samo predstavlja inicijalnu spoznaju koja bi trebala pokrenuti aktivnost Financijske policije, redarstvenih vladi i državnog odvjetnika s ciljem otkrivačke djelatnosti da li je takova imovina rezultat kaznenog djela. Međutim često puta počinjenje kaznenog djela nije moguće utvrditi sa potpunom izvjesnošću pa takova suspektna imovina ostaje kod njenog posjednika.

Odgovor na ovo pitanje mislim da bi trebalo tražiti kroz druge pravne institute u kojima bi izvan kaznenog postupka teret dokazivanja zakonitosti prihoda i imovine bio na strani onoga za koga postoji osnovana sumnja da je imovnu pribavio kao rezultat nedopuštenih aktivnosti.